

BUTLLETÍ DE LA COLÒNIA I VILA DE FORCALL

Bisgargis

ANY XLII - N.º 277 - IVERN 2003 - Dipòsit legal: B. 12.028-70

EDITORIAL

LA GUERRA DEL SIGLO XXI

Nuestra civilización tiende a la autosuficiencia y al aislamiento. Es extraño que no se ha hecho ninguna película de alguien que se pasó en casa 20 o 25 años encerrado, sin salir. Todo se puede comprar por teléfono o internet, cada vez hay más trabajos que se pueden hacer desde casa y de entretenimiento, no digamos... Y esa misma tendencia ha llegado a la guerra.

Antes los contendientes se veían cara a cara y los caudillos corrían riesgos en primera línea junto a los soldados. Sin pausa, los jefes se fueron retirando del campo de batalla y lo importante pasó a ser por un lado la estrategia de la contienda y por otro toda la maquinaria armamentística que ha ido poniendo cada vez más distancia entre ejecutor y ejecutado. De hecho el enemigo está tan lejos que se pierde la noción del daño infligido. ¿Recuerdan el piloto que comparó el bombardeo de Bagdad al encendido de luces de Navidad?

Se trata pues, de causar bajas al enemigo, corriendo riesgos mínimos. De manera que en la guerra contra Afganistán las pérdidas de vidas humanas fueron 10 afganos a 1 americano. Teniendo en cuenta que casi un 15% de las muertes americanas se debieron a «fuego amigo», es decir, errores del ejército propio.

Otra característica de las guerras modernas es el elevado número de víctimas entre población civil en comparación a las muertes militares. Población respetada en épocas anteriores, no tan «civilizadas» pero donde había treguas obligadas o lugares inviolables. La guerra contra Irak va a ser todavía más «impersonal».

Cada vez el enemigo estará más lejos, será más desconocido, no sentiremos ni su mirada, ni veremos su dolor... cada vez será más difícil pensar que se mata a seres humanos.

Estamos obligados a trabajar intensa e incansablemente por la paz.

SANTANTONADA 2003

17, 18 y 19 de enero

*San Antonio, San Antonio,
San Antonio, Santo mío,
libranos de todo mal
y también del enemigo.*

Un año más, en la noche más esperada por todos los forcallanos, se repetía esta sencilla copla. Este año, de guerra y violencia, con más sentido que nunca.

Un año más ardía la *Barraca*, santos y demonios correteaban por nuestras calles. Un año más, en fin, se repetía un simbólico ejercicio de purificación, con la esperanza de que el fuego quemara todos los males que nos acechan.

Este año un nutrido grupo de jóvenes voluntarios se ponía en la piel de los mayores, con el propósito de organizar, con todo esplendor, nuestra fiesta mayor de invierno.

Todo salió a la perfección, trabajaron duro en los preparativos de la fiesta, pastando la *rolleta* y la *coqueta*, cortando el *Mayo*, haciendo leña, en fin, dando estos indispensables pasos previos que tal vez muchos no ven, pero que sin duda son los que

Procesión del sábado presidida por el Obispo de Tortosa. Foto: José Ramón Gil.

Montando el «Mayo». Foto: Sergio Bordás.

hacen que nuestra Santantonada sea diferente, más sentida y más auténtica.

El viernes amaneció soleado y radiante, pronto comenzaron los preparativos para plantar el *Mayo*, que puntual y majestuoso se alzó a la una en punto del mediodía, tirado por multitud de chiquillos y chiquillas que llenaban la plaza mayor. A lo largo del día se vistió con un tupido ramaje verde.

Al caer la noche, los *Cremallers*, se hicieron protagonistas, iluminando a la comitiva de Santos y *Botargas* que, tras recorrer las calles de Forcall, culminaron la fiesta en una apoteosis de fuego y pólvora. La *Barraca* ardió de forma espectacular, para el delirio de una multitud que se dio cita en esta noche tan especial.

Acto seguido, la procesión dels Matxos recorrió el pueblo, parecía imposible la cantidad y variedad de animales que concurrieron a esta manifestación festivo-religiosa. Mosén Joaquín y el Obispo de nuestra diócesis, Xavier Salinas, tuvieron mucho trabajo para bendecir a todos, pero nos consta que lo hicieron con mucho agrado, no en vano nuestro querido Obispo repetía este año visita en este día de San Antón.

El sábado misa solemne y procesión, presidida por el Reverendísimo y Excelentísimo Sr. Xavier Salinas, Obispo de Tortosa, por la tarde *Laurà i Sembra* de la plaza, a la que concurrieron gran cantidad de niños y niñas disfrazados, como preludeo del carnaval. Al llegar la noche se bailó el tradicional *Ball Rodat* y, seguidamente, actuó en el pabellón de fiestas la Orquesta Súper-Macks.

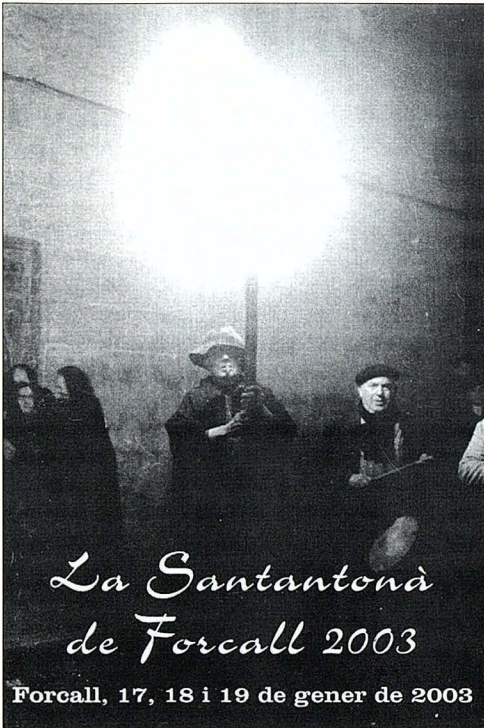
El domingo amaneció lluvioso, pero eso no impidió que se realizara la rustida de

Llaurà de la plaça. Foto: Sergio Bordás.

Santantonada. Foto: Sergio Bordás.

Xulles en la Plaza Mayor, con un inesperado éxito de participación.

Por la tarde aclaró el día y se pudieron realizar las tradicionales competiciones del día dels Botets, se repartieron pollos y conejos, y todos, jóvenes y mayores, despidieron con alegría esta fiesta tan especial.

Y como colofón de este relato, una agradabilísima noticia: para el próximo año ya hay mayoresales, se trata de dos familias, la de José Agut Gimeno y Carmen Carbó Celma y la de Francisco Segura Edo y Carmen Ferrer Peñarroya, los cuales, con el apoyo de sus hijos, ya han comenzado a trabajar en la fiesta del próximo año.

PROGRAMA

Hay que destacar, un año más, el cuidado programa de fiestas. En su por

tada, una fotografía simplemente espectacular, que nos muestra a un *Cremaller* de hace ya bastantes años, obra del genial fotógrafo Ramón Manent; la contraportada nos muestra una arriesgada escena de la plantada del *Mayo*, captada por Jani Badía Bordás.

En su interior, junto con el programa de actos y las saluciones de las autoridades civiles y eclesiásticas, encontramos un sin fin de sugestivas imágenes de la fiesta, sin que se indiquen sus autores, y dos artículos, uno reproduce una parte del libro Forcall. Lugares, Gente, Historia, de Carmen Ferrer Llop y José Sabater Carbó, en concreto el capítulo titulado «Otra manifestación plástica: La *Santantonada*»; y el otro, obra de José Eixarch Frasnó, lleva por título «Un personaje corrupto y protector de bandoleros».

Desde la redacción, también queremos hacer mención de un recorte de prensa que nos ha sido facilitado por un suscriptor, se trata de media página del diario «Avui», que en su edición del día 10 de enero, en el espacio «Paisatges al punt», de Ernest Costa i Savoia, trata el tema de las Santantonades de Forcall, Todolella y La Mata.

II CONGRÉS DE JOVES VALENCIANS A L'EXTERIOR SANTIAGO DE CHILE

L'objectiu d'aquest II Congrés a Santiago de Chile va ser analitzar el compliment de les conclusions a les quals es va arribar en el I congrés que es va fer a Mar del Plata (Argentina) al gener de 2000, i proposar noves activitats dels joves dins les associacions repartides arreu del món.

El viatge va començar dissabte 11 de gener a l'aeroport de Barcelona on ens vam trobar amb els joves representants d'Andorra i Gavà. Vam fer escala a Madrid, on vam coincidir amb joves d'arreu d'Espanya. Alguns ja els coneixíem del primer congrés i d'altres venien per primera vegada.

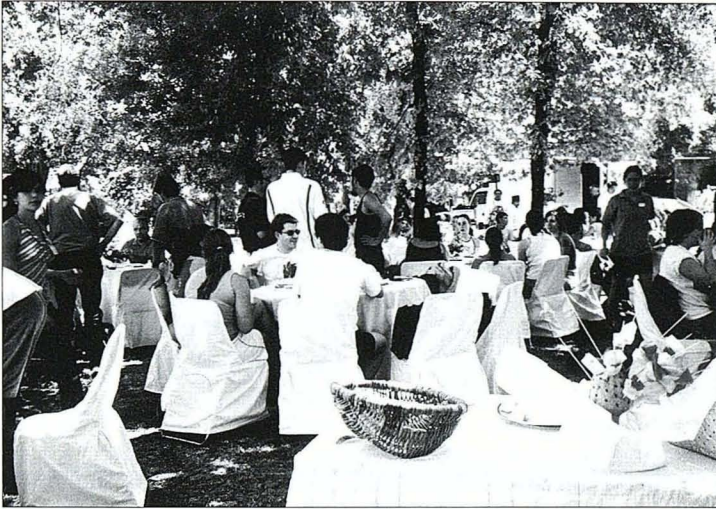
Després de 12 hores de vol vam arribar a Santiago de Chile el diumenge 12 de gener al matí. A l'aeroport ja ens esperaven Jaume Alandes i Ximo Roig (representants de la Generalitat Valenciana que ens van acompanyar en tot moment) així com alguns joves de VALENJO (Grupo Juvenil de la Colectividad Valenciana de Chile). Després d'instal·lar-nos a l'Hotel "Principado de Asturias" ens van deixar la tarda lliure per passejar pel centre de la ciutat.

El dilluns al matí ja ens vam reunir tots els joves assistents i ens van portar al "Estadio Español" seu de totes les activitats del congrés. Després d'una visita per les meravelloses instal·lacions (jardins, sales de reunions, piscines, espais per a l'esport, etc.) ens van donar les acreditacions i la documentació del congrés. Després de dinar tots junts, vam realitzar una sèrie d'activitats per conèixer-nos millor. Al vespre, ens van convidar a sopar al "Casal de la Colectividad Valenciana de Chile".

El dimarts de bon matí les autoritats de l'Ajuntament de Santiago (la municipalidad) van preparar una recepció per a nosaltres. Després vam visitar la catedral, la Plaza de las Armas, el Palacio de la Moneda (seu del govern central de Chile) i el Cerro de San Cristóbal (on vam pujar amb funicular i vam baixar amb telefèric). A la tarda vam tornar al Estadio Español i la Sra. Carme Dolz (Directora General de Relacions Externes de la Generalitat Valenciana) va

Foto oficial dels participants al congrés amb el president de la Generalitat José Luis Oliva.

Picnic a «l'Estado Español», centre de trobada dels emigrants residents a Chile.

inaugurar el congrés en presència del Cònsul General d'Espanya a Chile. La ponència d'aper-tura va ser a càrrec del Sr. Carlos Mazón (Director General de l'Institut Valencià de la Juventud , IVAJ) "Oportunidades para los jóvenes en la Comunidad Valenciana. Políticas de la Generalitat". A la nit vam assistir a la plantà de la falla dels joves de Valenjo.

Dimecres vam tornar al Estudio Espanyol per continuar les activitats. En aquest cas vam assistir a la ponència "Tècniques de integració y associacionisme juvenil" a càrrec del Sr. Antoni Pérez (Concejal de juventud de l'ajuntament de Benidorm). Al migdia, vam comptar amb la visita del M.H. President de la Generalitat, Sr. José Luís Olivas, qui va lliurar els premis Mariano Martínez al grup de ball de Rosario (Argentina) i a la banda de música de la Casa de la Comunitat Valenciana a Navarra, per la seva tasca de difusió de la cultura valenciana a l'exterior. A la tarda, els representants de diverses delegacions van exposar les seves experiències en diferents activitats realitzades al llarg d'aquests últims 2 anys. A la nit, ens van convidar al restaurant "Los Buenos Muchachos" on vam sopar molt bé i vam poder disfrutar de música i balls típics en directe.

Dijous al matí la ponència "Estudiar en la Comunidad Valenciana: el sistema educativo" fou a càrrec del Sr. José Antonio Rovira, Director General de Personal de la Conselleria de Cultura i Educació. Després, sota la supervisió de Sergio Aguado (Jefe del Servicio de Acciones Institucionales) es van organitzar 8 grups de treball per discutir diferents temes. Nosaltres vam participar als grups 3 i 4 ("Utilización de nuevas tecnologías en los centros valencianos y la sociedad intercultural" i "La programación de actividades culturales y el aprendizaje del valenciano como elementos de integración de los jóvenes"). Després d'unes hores de discussió, vam posar en comú les conclusions de cada grup. El Director General del IVAJ va clausurar el Congrés i Meli Puig, junt amb altres joves de Valenjo, van lliurar els diplomes de participació a tots els assistents. Per celebrar-ho, al vespre es va fer la cremà de la falla i es va organitzar una festa de convivència juvenil amb música i ball.

El divendres ens vam organitzar un dia de turisme per conèixer Isla Negra on vam visitar la casa-museu del poeta Pablo Neruda. Vam dinar al restaurant "La Candela" des d'on es veia

el mar i on havia assistit freqüentment el poeta. La mestressa va amenitzar el dinar amb la seva guitarra i cançons típiques xilenes. Per acabar-ho d'arrodonir, el jove representant de Sevilla, Carlos Marcos, també va animar l'àpat amb la seva "voluntària" actuació. A la tarda, després de passejar per la platja i contemplar l'Oceà Pacífic vam anar fins a Viña del Mar, un dels llocs més turístics de Chile. Vam sopar al Estadio Español de Viña del Mar i vam tornar a l'hotel on vam passar l'última nit.

Dissabte al matí, ens vam acomiadar dels amics que es quedaven i vam iniciar el viatge de tornada amb els joves representants d'Europa. Vam arribar a Barcelona el diumenge al matí una mica cansats però contents de l'experiència viscuda aquests dies.

Volem agrair l'esforç de la Generalitat Valenciana així com el de la Colectividad Valenciana de Chile per preparar aquest congrés, així com els responsables del Estadio Español per la cessió de les seves instal·lacions. També volem destacar el paper de Meli Puig i tots els joves de Vajenjo per haver-se lliurat totalment a la preparació d'aquest congrés.

Jordi Martí i Anna Viñas

23è Aplec dels Ports «Estem ací»

El dia 15 de març la comissió organitzadora de l'aplec va muntar una diada pro-aplec, el programa consistia en un Col·loqui sobre el tipus d'aplec que hem de fer, una cercavila amb els gegants, cap-grossos, i la colla de Dolçainers i Tabaleters del Forcall, i una actuació musical amb l'orquestra La Moda.

El Col·loqui va començar puntualment a l'Ajuntament a les 19 hores (a la sala dels comedians), hi estaven convidats els organitzadors dels aplecs de tots els pobles, la sala es va omplir.

La taula organitzadora ens va explicar la intenció de donar a l'aplec una vessant cultural a part de la festiva, com a tema o cognom del 26è aplec ja l'han triat "estem ací".

Es va demanar als de Cincorres els més veterans, de com veien l'evolució dels aplecs. La conclusió és: fer l'aplec reivindicatiu i festiu sense voler superar a ningú, fer l'aplec no és una carrera, ni un negoci.

En la reivindicació es va pensar en la unitat de la comarca; a l'hora de fer les coses, es troba a faltar la unitat, per exemple en les reivindicacions a nivell d'ajuntaments i, també i més important, a nivell de la joventut, que a part de muntar aplecs pugui fer altres activitats obertes a la joventut de tota la comarca.

Es va demanar a Herbers els problemes que s'han trobat, i un és la festa paral·lela que es munta al campament amb el consum de tot tipus de begudes, a l'hora de netejar han eixit moltes més ampolles de la zona d'acampada que de la zona del concert i la gent acampada demanat glaçons. Es va parlar d'una taxa ecològica a pagar pels acampats per compensar les despeses de la neteja.

Es manté la idea de no fer pagar entrades i aconseguir els calés amb els serveis que es donen.

Als amics de Portell que seguiran al Forcall se'ls va demanar si els feia il·lusió o ho veien com una càrrega inevitable. La resposta és a mig camí i quan més s'acosta la data més il·lusió hi ha.

Ismael Carbó

EL LLIBRE SOBRE LES RELACIONS ENTRE LES ALDEES I MORELLA, EN MARXA

El calendari que ens vam fixar per la confecció del llibre sobre les relacions entre les aldees i Morella es va complint puntualment.

L'historiador Carles Ripollès, amb el suport de la Fundació Blasco d'Alagón, està avançant força en la redacció del llibre, ja ha ordenat i transcrit la major part de les notes manuscrites del senyor Josep Eixarch, i ha redactat una bona part de dels capítols.

Vist com anaven els treballs, el dia 8 de febrer va tenir lloc una reunió entre totes les parts que hi participen en aquest projecte. Ens vam trobar a la Residència Diocesana Sant Miquel de Tortosa, d'una part els historiadors senyors Eixarch i Ripollès, d'altra el fotògraf Salvador Rabaza, i per part de la Colònia, Josep Eixarch, Ismael Carbó i Sergi Bordás.

La reunió va ser molt profitosa i creiem que es d'interès de tots, ja que vam poder aclarir moltes qüestions formals indispensables, vam definir el tema de les Fotografies i vam concloure que era raonablement possible tenir redactat el llibre abans de l'estiu.

Tot seguit els representants de la Colònia es van desplaçar a Vinaròs, in van mantenir una reunió amb el responsable de l'Editorial Antinea, per tractar el tema de l'edició del llibre, amb un resultat totalment satisfactori.

Si tot va bé, a finals de l'estiu pot estar llest el llibre, i aquesta data es molt interessant, ja que, tal com ens indica Carles Ripollès, al 2003 es compleixen set segles de l'annexió de l'última aldea, Vilafranca, al terme general de Morella, configurant-se definitivament la comarca tal com la coneixem, sota el jou de morellà. L'efemèride por facilitar la difusió de l'obra.

*Salvador Rabaza, Josep Eixarch, Antoni Eixarch i Carles Ripollès
a la reunió de Tortosa.*

TOPONIMIA FORCALLANA. EL MOLINO Y LA TORRE D'EN BLAI BERGA: EL TESTAMENTO (XI)

PROSIGUE EL LEGADO CORRESPONDIENTE A SU PRIMO, CIURANA

«Item, la massada que jo posseheixch en lo terme de Palanques, dita de Guitart y fa deu cafiços y mig de arrendament.

Item, la masada de Torres, de tres cafiços de establiment, ab dret de fadiga y foysme, que posseheixch en Palanques.

Item tres cafiços ab dret de fadiga y loysme que tinch sobre lo mas de Punter, en terme de dita vila de Morella, los quals fan y respponn los hereus de Gaspar Franch. Lo qual llegat d'és tots los desus dits bens fas al dit don Juan Anthoni Lazer de Ciurana, balle de la vila de Morella, cosin germa meu, ab pacte y conditio que lo dit e present llegat no sortixca son efecte sino sera apres dels dies de dita dona Catherina Despuig, muller y señora mia y fins tant que sien pagats tots los desus dits llegats per mi fets en lo present mon testament y encara tots los deutes de la mia herencia, com ma intencio y voluntat sia que los dits llegats y deutes se paguen dels fruyts dels dits bens que dexe y llegue a don Nicholau Berga, cosin germa meu; y encara fas lo dit llegat de tots los dits bens al dit don Juan Anthoni Lazer de Ciurana, balle de Morella, cosin germa meu, ab pacte, vincte y conditio que morint aquell quant tots los dits bens per mi a daquell llegats sens diminusio alguna de llegittima falcidia trebelianica (1) ni altre qualsevol dret, sien, vinguen e pertanyuen a don Juan Anthoni Lazer de Ciurana, fill major de aquell, si sera viu en dit cas, a fer aquell de dits bens a ses propries, planes e lliberes voluntats con de cosa propria. E si en dit cas lo dit don Juan Anthoni Lazer de Ciurana, fill major del dit balle, viu no sera, en dit cas, tots los dits bens sens diminutio alguna llegittima falcidia trebelianica (1) ni altre qualsevol dret, sien, vinguen e pertanyuen al fill major del dit don Juan Anthoni Lacer de Ciurana e net del dit balle, axi com si fora viu lo dit son pare, a fer tambe de dits bens a ses propries, planes e lliberes voluntats con de cosa propria. E, si fos cas que al temps de la mort del dit don Juan Anthoni Lazer de Ciurana, balle, llegatari desus dit, don Juan Anthoni Lazer de Ciurana, fill major de aquell, fos mort e pasat de la present vida en la altra sens haver dexas fillls llegittims y naturals, de llegitim y carnal matrimoni nats y procreats; en tal cas, lo dit don Juan Anthoni Lazer de Ciurana, balle, cosin germa meu e llegatari desus dit, puixa fer e faça de tots los dits bens per mi desus a daquell llegats entre los demes fillls y descendents de aquell, a ses propries, planes e lliberes voluntats.»

LA MASIA Y ERMITA DE LA VESPA

Entre los inmuebles legados a D. Juan Anthoni Ll. de Ciurana, figuraba, según los codicilos, «*tota aquella masada, casa y terres a daquella contigues, dita de Sent Anthoni, que jo dies passats compri de Joan Maçaner, del Forcall*» (2).

La venta de la Masía de la Vespa se efectuó el 16 de marzo de 1608, razón por la cual no pudo figurar en el testamento de D. Blai: «*Joan Maçaner, mercator, filius Damiani et Candie Pedro (del linaje de los Pedro de La Mata), conjux, et Candia Maçaner, filia, loci del Forcall..., vendimus Blasio Berga, milti, loci de Cinchtorres vicino, et de presenti in civitate Valencie residenti, quandam turrim nostram, sitam in termino ville Morelle, in partida del riu de Caldes, vulgo dictam la torre den Joan Teixidor o de Sent Anthoni*» (3). Su precio, 1.650 libras. Juntamente venden el molino harinero, situado "a les spalles de Sent Anthoni de Padua, dins les terres de la torre", por el precio de 355 libras» (4).

Referente a la ermita, diremos que fue fundada y edificada por el padre del vendedor, Damià, en 1589. La vemos excluida de la venta para seguir en poder «dels Maçaners»:

«*...que, per quant mon pare, Damià Maçaner, ha fundat en terres de la dita torre, davall aquella, una hermita sots invocacio del glorios Sent Anthoni de Padua, que aquella haja de restar y reste propia de nosaltres dits venedors y dels nostres...*» (5). Si bien permiten tener las llaves de la misma para que puedan servirse, al nuevo dueño y masoveros de la torre.

Efectivamente, sobre la misma clave del arco dovelado de la puerta de la ermita aparece grabado un escudo, cuyos motivos parlantes consisten en una «mançanera», las iniciales del fundador, D.M., y al pie, una fecha, 1589.

Todavía en el testamento que otorga el clérigo, mossèn Damià Maçaner, año 1683, casi un siglo más tarde, registramos la siguiente cláusula: «*...que no lleven per ningun temps les Armes dels Massaners de damunt de la porta y que la conserven de tot lo necessari, para mes honra y gloria del Sant*» (6).

Cerramos el capítulo en unas cláusulas contenidas en sus Codicilos, que acreditan a nuestro personaje como un hombre amante de nuestra lengua vernácula y de la cultura:

«*Item, que, si per algun temps esta provincia de Arago, que ara compren los tres regnes (de Valencia, Aragón y Cataluña, se entiende la provincia religiosa dominicana), se dividis en mes provincias... lo dit monestir per mi fundat haja de estar sempre baix la obediencia del Provincial del Regne de Valencia; per quant en lo loch del Forcall y en les demes aldees de Morella es mes usada la lengua valenciana que les demes lengues.*

Item, que en dit convent haja continuament liço de gramatica per als fills del dit loch del

Campanario del Convento de P. Dominicos de Forcall mencionado en el testamento de Blai Berga

Forcall y de altres parts, si voldran venir; per quant mon intent es que los fills de homens pobres, que no poden anar a altres parts, puxen estudiar estan a casa de sos pares». Asigna, como remuneración al convento por este servicio, «...dels censals que tinch sobre lo Forcall, li sien donades per lo justicia y jurats dotze lluires quiscun any (no nos parece demasiado bien retribuido)...; ab pacte que, si nos legira dita liço, dites 12 liures se donen per los dits justicia y jurats a alguna persona abil, que mostre de legir y scriure als fills del dit loch».

EL LEGADO CORRESPONDIENTE A D. NICOLÁS BERGA

«Item done leixe y llege a don Nicholau Berga, cosin germa meu, domiciliat en la vila de la Jana, los bens següents.

Primo, les cases y terres que yo huy detinch y posseheixch en lo lloch y terme de Cinchtorres, davall de qualsevol confrontacions, les quals vull haver aci per expressades.

Item la masada dita e nomenada dels Bergues, situada en lo dit terme de Cinchtorres, la qual tinch establida als Guardioles a cinch cafiços y mig de forment o allo que es de cens ab dret de fatiga y loysme.

Item mig cafis de forment quem fa y respon cascun any... Tubal, del dit loch de Cinchtorres sobre la heretat situada en dit terme.

Item un cafis de forment ab dret de loysme y fatiga quem fa y respon Pere Guardiola y Juan Beser sobre lo mas dit de Belloch, situat en lo terme de Castellfort.

Item tres cafiços forment ab dret de loysme y fatiga, quem fa y respon Juan Calatayut, en lo mateix terme de Castellfort.

Item la torre dita Girona quem fa y respon vint y huyt cafiós de forment, situada en lo terme de dita vila de Morella o lo dret que tinch en aquella.

Item lo mas dit de Amella, en Muxaquer, terme de dita vila de Morella, quem fa y respon quinze cafiços de forment ab arrendament que tinch fet.

Item la torre dita de Berga, en lo terme de dita vila de Morella o de Gazulla o aquells tretze cafiços que, per raho de stabliment, me fan y responen Gazulla y Ferrer.

Item lo mas dit de Ripolles, situat en lo terme de dita vila de Morella, lo qual esta arrendat per a... Gazulla per onze cafiços de forment.

Lo qual llegat de tots los desus bens fas al dit don Nicholau Berga, cosin germa mey, ab pacte y conditio que lo dit present llegat no sortixca son efecte fins sera apres dels dies de la dita dona Catherina Despuig, muller y señora mia y fins tant que sien pagats tots los desus dits llegats per mi fets en lo present mon testament y encara tots los demes de la mia herencia, com ma intencio y voluntat sia que dits llegats y deutes se paguen dels fruyts de dits bens y dels que he dexat y llegat a don Joan Anthoni Lazer de Ciurana, balle de Morella, cosin germa meu. Y encara fas lo dit llegat de tots los dits bens al dit don Nicholau Berga, cosin germa meu, ab pacte, vincle y conditio que, morint aquell, quan tots los dits bens per mia daquell llegats sens diminutio alguna de llegitima falcidia trebellianica ni altre qualsevol dret, sien, vienguen e pertanyuen a don Miquel Berga, fill segon del dit don Nicholau Berga, si viu en dit cas sera, a fer aquell de dits bens a ses prupries, planes e lliberes voluntats, com de cosa propria. E si en dit cas, lo dit don Miquel Berga, fill segon del dit don Nicholau Berga viu no sera, en dit cas, tots los dits bens sens diminutio alguna de llegitima falcidia trebellianica ni altre qualsevol dret, sien, vinguen e pertanyuen als fills del dit don Miquel Berga, que en dit cas vius se trobaran per eguals parts entre aquells fahedors, a fer cascu de aquells ia sua part y porsio de dits bens a ses prupries, plenes e lliberes voluntats, com de cosa propria. E si fos cas que al temps de la mort del dit don Nicholau Berga, lo dit don Miquel Berga, fill segon de

aquell, fos mort e pasat de la present vida en la altra sens fills ni altres descendents de aquell lligitims y naturals, de lligitim e carnal matrimoni procreats y nats, en tal cas, lo dit don Nicholau Berga pugada dispondre de tots los dits bens entre los altres fills y descentents de aquells, a ses propries, planes e lliberes voluntats.

Item, per remoure tot debte y resecar subtilitats, done, leixe y llegue a quealsevols parents meus, ço es as cavallers una dobla de or e a qualsevol altra persona que no sia cavaller, cinch sous per tota e qualsevol part que aquells tinguen e puxen tenir en mos bens y herencia».

NOTAS

1. Dicc. català-valencià-balear. Alcover-Moll. T. S. Falcidia, f., jurisprud. La quarta part dels béns hereditaris, que per dret comú es deixa lliure a l'hereu, permeten-li que pugui disminuir a proporció els llegats quan excedeixen les tres quartes parts de l'herència.

Diccionario ideológico de la Lengua Española. J. Casares. Cuarta falcidia o cuarta trebeliánica. For. Derecho que tenía el heredero fiduciario de deducir para sí la cuarta parte de los bienes.

2. Els Maçaners, un apellido insigne, que llegó a detentar durante más de 50 años la batllia del Forcall, con independencia del «batlle general de Morella y aldees» y dieron nombre a la actual calle de Ntra. Sra. de los Dolores, antiguamente conocida por «carrer del Batlle o d'en Maçaner».

Precisamente, por mantenerse firme, en titularse «batlle del Forcall i no Llochtinent ni subrogat del batlle de Morella», provocó un ruidoso proceso, en 1598 contra Joan Fort. Así, en la declaración de J. Maçaner se lee que «en lo lloch del Forcall, aldea de Morella, hi ha batllia distincta y separada de la batllia de Morella y, com a tal, ha acostumat provehir, per espay de mes de 50 anys, per los Reys predecessors» (Arx. del Regne de València. Real Audiència. Procesos. Madrid, J. n.º 676. Any 1598).

3. Arx. Protocols Notaria. Morella. Not. Miquel Joan Franch. Any 1608, març, 16, fol. 59.

4. Arx. Protocols Notaria. Morella. Not. Miquel Joan Franch. Any 1608, març, 16, fol. 66.

5. Arx. Protocols Notaria. Morella. Not. Miquel Joan Franch. Any 1608, març, 16, fol. 59.

6. Arx. Protocols Notaria. Morella. Not. Llorens Badia. Any 1683, agost, 29, fol. 362.

Tortosa, febrer, 2003
J. Eixarch Frasno

HOTEL-MONUMENT PALAU DELS OSSET-MIRO

El Hotel Palau dels Osset ha canviat de direcció, l'Empresa Valinser 2002 S.L., especialitzada en la gestió d'hotels d'interior, s'ha fet càrrec d'aquest hotel i dels hotels de la Fàbrica Giner de Morella i de la Tinença de Benifassà.

Segons va manifestà a la nostra redacció el nou gerent, que es comú per a tots els hotels de l'empresa, es vol aconseguir una xarxa de turisme d'interior de gran qualitat i no de turisme rural, que es una cosa diferent, i per aquest tipus de turisme la instal·lació forcallana es ideal. Es vol potenciar el Restaurant, donant servei de menú i carta, tancant els dimarts per descans del personal.

El tema del personal es complex, tant pel tipus d'instal·lació com per l'índex irregular d'ocupació, però es pensa consolidar els quatre llocs de treball actuals.

El grup gestiona altres centres a les províncies d'Alacant i d'Osca, el que facilitarà la promoció dels hotels de la nostra comarca.

DEPORTES

por Fermín Peris

ELS PORTS, F. C.

GRAN PRIMERA VUELTA DEL EQUIPO DE FORCALL

El equipo forcallano de Els Ports, en su primera temporada como federado, está siendo la admiración del norte de la provincia de Castellón, el gran juego que está realizando junto a los grandes resultados que están cosechando, está sorprendiendo a todo el mundo.

Prueba de ello, el día de Reyes se realizó un triangular entre el Villareal, el Castellón y un combinado del Vinaroz y Benicarló, éstos llamaron a nuestro portero Luis para jugar con ellos.

También para este mes de marzo un combinado de estos equipos jugará un amistoso con la selección Valenciana de fútbol, con vistas a ver si algún jugador de la zona norte de Castellón puede entrar en la selección, para este partido nos han pedido los jugadores Mario e Iván.

En cuanto a la clasificación, el equipo forcallano se encuentra en la tercera posición de la clasificación, por detrás de los grandes, El Vinaroz y el Benicarló, y con seis puntos de ventaja sobre el Peñíscola y el Albocácer.

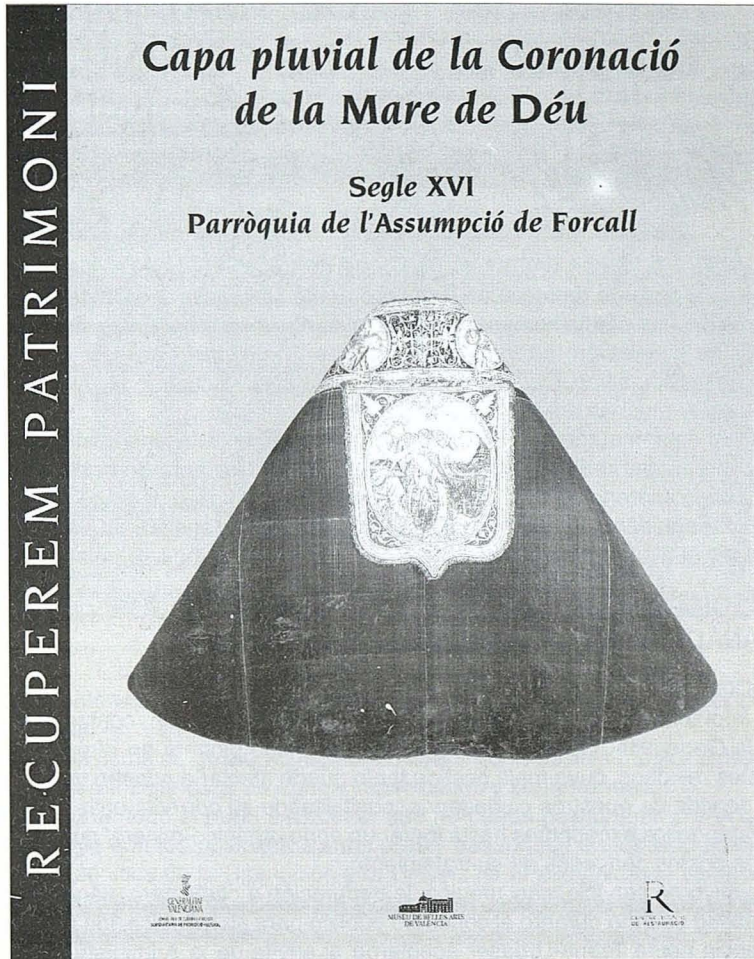
Los resultados de los partidos jugados son éstos:

Albocácer, 1 - Els Ports, 4; Els Ports, 8 - Alcalá, 4; Vinaroz C, 0 - Els Ports, 5; Els Ports, 4 - Vinaroz, 5; Torreblanca, 7 - Els Ports, 6; Els Ports, 3 - Benicarló A, 2; Benicarló B, 2 - Els Ports, 7; Els Ports, 9 - Vinaroz D, 0; Ciudad V, 2 - Els Ports, 3; Els Ports, 7 - Traiguera, 2; Els Ports, 1 - Calig, 3; Peñíscola, 3 - Els Ports, 5; Els Ports, 7 - San Mateo, 2; Els Ports, 3 - Albocácer, 0; Alcalá, 1 - Els Ports, 11.

Els Ports Alevín se desplaza a Vinaròs con una fiel afición.

PULSO FORCALLANO

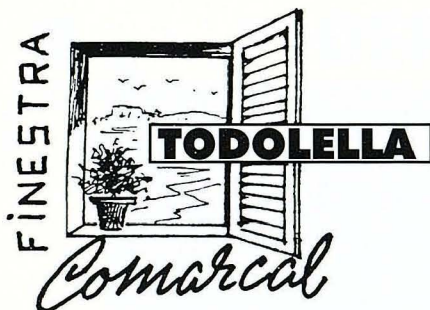

En el pasado número nos hacíamos eco de la noticia de la restauración de la Capa Pluvial de Forcall. Muchas personas han consultado a nuestra redacción de qué capa se trata y de la importancia que realmente tiene.

Se trata de una pieza textil muy interesante realizada en el siglo XVI, conservada en nuestra parroquia, que ha sido restaurada por el *Museu de Belles Arts* de Valencia para que recuperara su esplendor original.

Según nos ha indicado Mosén Joaquín Tena, la capa se expondrá durante algún tiempo en el museo de Valencia y seguidamente será devuelta a la parroquia de Forcall.

Como muestra de la importancia que se le ha dado a esta pieza, reproducimos el cartel editado por la Conselleria de Cultura de la Generalitat Valenciana.

PLANTA DE TRATAMIENTO DE PURINES DE TODOLELLA

Todolella cuenta ya con una moderna planta de tratamiento de purines, dentro del plan provincial de tratamiento de residuos diseñado por la Diputación de Castellón.

Las obras de esta planta comenzaron el mes de noviembre de 1999 y finalizaron en febrero de 2002. La instalación fue inaugurada el día 20 de mayo de este último año, por el presidente de la Diputación, Carlos Fabra, en un acto al que acudieron el alcalde de Todolella, Alfredo Querol, y muchas autoridades locales de la comarca.

A pesar de estar inaugurada, la planta no ha entrado en funcionamiento hasta el pasado mes de octubre, superando las naturales dificultades de una obra de estas características.

Para mayor comprensión de lo que supone esta obra y el plan de tratamiento de residuos, transcribimos seguidamente en dos partes, debido a su extensión, un informe que nos ha proporcionado el ayuntamiento de Todolella, al que agradecemos su colaboración.

SERVICIO DE GESTIÓN Y TRATAMIENTO DE LOS RESIDUOS DE LA GANADERÍA EN LA PROVINCIA DE CASTELLÓN

INTRODUCCIÓN

Con la implantación de este Servicio la Diputación de Castellón, contando con la colaboración de la Generalitat y de los Ayuntamientos, ha sido pionera en ofrecer un tratamiento global a estos residuos, cuya mala gestión tanto puede afectar a nuestro medio ambiente y a la calidad de vida de nuestros ciudadanos, posibilitando su correcta utilización como abono natural y tratando los excedentes hasta lograr un abono orgánico-mineral que al comercializarse cubra los costes derivados de su tratamiento.

Este objetivo de servicio, casi utópico, la depuración a coste cero, tiene visos de convertirse en realidad cuando durante el concurso público para su adjudicación unas empresas de tanta solvencia como Tetma-Urbaser aceptaron el envite de la Administración y efectuaron una propuesta en la que, contribuyendo con fondos propios a su financiación, plantearon cubrir sus costes con las ventas del producto final resultante.

De este modo, durante los seis primeros años de explotación el coste será nulo para los usuarios y en los años siguientes su repercusión es perfectamente asumible por ellos. Por otra parte, en este momento se están estudiando nuevas posibilidades para que su gratuidad sea ampliable a todo el período de concesión.

CRITERIOS BÁSICOS

Los conceptos básicos que inspiran este sistema de tratamiento y gestión de los residuos son los siguientes:

Inauguración de la planta de Todolella.

- Utilizar el potencial propio de los suelos agrícolas de la zona para aceptar el purín como abono natural.
- Adoptar un sistema de gestión que permita cubrir los requisitos medio-ambientales en orden a evitar contaminaciones a las aguas superficiales y subterráneas.
- Tratar en planta todo el purín excedente que no pueda gestionarse correctamente.

Congruentemente con los postulados anteriores y basándose en los estudios realizados por los Servicios Técnicos de la Diputación y la Universidad Politécnica de Valencia, se procedió a evaluar los volúmenes que deberían incluirse en cada uno de los procesos descritos llegándose a los siguientes valores:

Producción estimada de purines	1.466.000 m ³ /año
Purín para uso tradicional	1.005.000 m ³ /año
Purín excedentario a gestionar	305.000 m ³ /año
Purín a tratar en plantas	155.000 m ³ /año

TIPO DE TRATAMIENTO EN LAS PLANTAS

Compostaje con obtención de abono órgano-mineral.

Utilización como abono natural mediante vertido controlado en zonas de cultivo.

(Continuará)

ESTATUT D'AUTONOMIA DE LA COMUNITAT VALENCIANA

LLEI ORGÀNICA 5/1982, d'1 de juliol,
d'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana

(continuació)

2. Formen part de la Generalitat: les Corts Valencianes, el president, el Govern Valencià o Consell, i les altres institucions que determine aquest Estatut.

CAPÍTOL II

Les Corts Valencianes

Article 10

La potestat legislativa dins la Comunitat correspon a les Corts Valencianes, les quals representen el poble. Les Corts Valencianes són inviolables.

Article 11

Són funcions de les Corts Valencianes:

a) Aprovar els pressupostos de la Generalitat Valenciana i les emissions de deute públic.

b) Controlar l'acció del Govern Valencià.

c) Elegir el president de la Generalitat Valenciana.

d) Exigir, si s'escau, la responsabilitat política del president i del Govern.

e) Exercir el control parlamentari sobre l'acció de l'administració situada sota l'autoritat de la Generalitat Valenciana. Amb aquesta finalitat hom podrà crear, si s'escau, comissions especials d'investigació, o atribuir aquesta facultat a les comissions permanents.

f) Presentar a la Mesa del Congrés proposicions de llei i nomenar els diputats encarregats de defensar-les.

g) Sol·licitar al Govern de l'Estat l'adopció de projectes de llei.

h) Interposar recursos d'inconstitucionalitat, així com personar-se davant el Tribunal Constitucional.

i) Aprovar, a proposta del Govern Valencià, els convenis i els acords de cooperació amb l'Estat i amb les altres comunitats autònomes.

j) Designar els senadors que han de representar la Comunitat Autònoma Valenciana, d'acord amb el que preveu l'article 69.5 de la Constitució.

k) Aquelles altres que els atribuesquen les lleis i aquest Estatut.

Article 12

1. Les Corts Valencianes estaran constituïdes per un nombre de diputats no inferior a 75 ni superior a 100, elegits per sufragi universal, lliure, igual, directe i secret, tal com determine la Llei Electoral Valenciana, segons criteris de proporcionalitat i, si s'escau, de comarcalització.

2. Per tal de poder obtenir un escó i ser proclamats electes, els candidats de qualsevol circumscripció hauran d'haver estat presentats per partits o coalicions que obtinguen un nombre de vots superior al 5% dels emesos a la Comunitat Autònoma Valenciana.

3. Els membres de les Corts Valencianes, fins i tot després d'haver cessat en el mandat, gaudiran d'invulnerabilitat per les opinions manifestades en actes parlamentaris i pels vots emesos en l'exercici de llur càrec.

Durant llur mandat no podran ser detinguts ni retinguts per actes delictius comesos dins el territori de la Comunitat Valenciana, si no és cas de delictes flagrants. Correspon de decidir en qualsevol cas, sobre llur inculpció, processament, presó i judici, al Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Autònoma. Fora d'aquest territori la responsabilitat penal serà exigible, en els mateixos termes, davant la Sala Penal del Tribunal Suprem.

4. El mandat de les Corts Valencianes serà de quatre anys. Les eleccions es celebraran el quart diumenge de maig cada quatre anys, en els terms previstos en la llei que regule el règim electoral general. En tot cas, les Corts Valencianes electes es constituïràn en el termini màxim de noranta dies, comptats des de l'expiració del mandat.*

Article 13

La Llei Electoral Valenciana, prevista en l'apartat 1 de l'article anterior, serà aprovada en votació de conjunt per les tres cinquenes parts de les Corts Valencianes i preveurà un mínim de 20 diputats per cada circumscripció, segons criteris de proporcionalidad respecte de la població, de manera que el sistema resultant no establisca una desproporció que ultrapasse la relació d'u a tres.

Article 14

1. Les Corts Valencianes aprovaran l'ur Reglament de Règim Intern i nomenaran l'ur president, la Mesa i una Diputació Permanent.

2. Les Corts Valencianes funcionaran en Ple o en comissions. Podran delegar en les comissions l'elaboració de lleis sense perjudici que el Ple pugua reclamar-ne el debat i la votació.

3. Les Corts Valencianes es reuniran en sessions ordinàries i extraordinàries. Els períodes ordinaris comprendran quatre mesos i tindran lloc entre setembre i desembre, el primer, i entre febrer i juny, el segon. Les sessions extraordinàries les convocarà el president a proposta del Consell, de la Diputació Permanent o a petició d'una cinquena part dels diputats o del nombre de grups parlamentaris que determine el Reglament de Règim Interior. Les sessions extraordinàries acabaran una vegada finalitze l'ordre del dia determinat per al qual van ser convocades.

4. Les Corts Valencianes adopten els acords per majoria simple, tret de disposició

expressa en sentit contrari. Per a la validesa dels acords cal la presència, almenys, de la meitat més un dels diputats.

5. La iniciativa legislativa correspon als grups parlamentaris, al Govern Valencià i al cos electoral. La iniciativa popular per a la presentació de proposicions de llei que hagen de ser tramitades per les Corts Valencianes serà regulada per aquestes mitjançant llei, en el marc de la llei orgànica prevista en l'article 87.3 de la Constitució.

6. Les lleis de la Generalitat Valenciana seran promulgades en nom del rei, pel seu president i publicades al *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana*, en el termini de 15 dies des de l'ur aprovació, i al *Boletín Oficial del Estado*.

Per a la vigència d'aquest regirà la data de publicació en el *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana*.

CAPÍTOL III

El president de la Generalitat Valenciana

Article 15

1. El president de la Generalitat Valenciana serà elegit per les Corts Valencianes entre els membres d'aquestes i nomenat pel rei. La facultat de presentar candidats correspon als grups parlamentaris.

2. Per a l'elecció cal la majoria absoluta de les Corts Valencianes en la primera votació. Si no s'aconsegueix aquesta majoria, la votació es repetirà 48 hores després, i hi seran candidats els dos que, havent estat en la primera, haguessen assolit major nombre de vots. En la segona votació serà suficient la majoria simple per a ser elegit.

3. En cas de renúncia, pèrdua de la confiança en els termes de l'article 18 d'aquest Estatut, dimissió o incapacitat, hom procedirà a l'elecció de president d'acord amb el procediment d'aquest article.

* El punt 4 de l'article 12 fou aprovat mitjançant Llei Orgànica 4/1991, de 13 de març (BOE núm. 63, de 14 de març).

El temps

ESTACIÓ METEOROLÒGICA
RIU DE XIVA - FORCALL

Miguel Rodés. Gràfics: Laia Ferrer

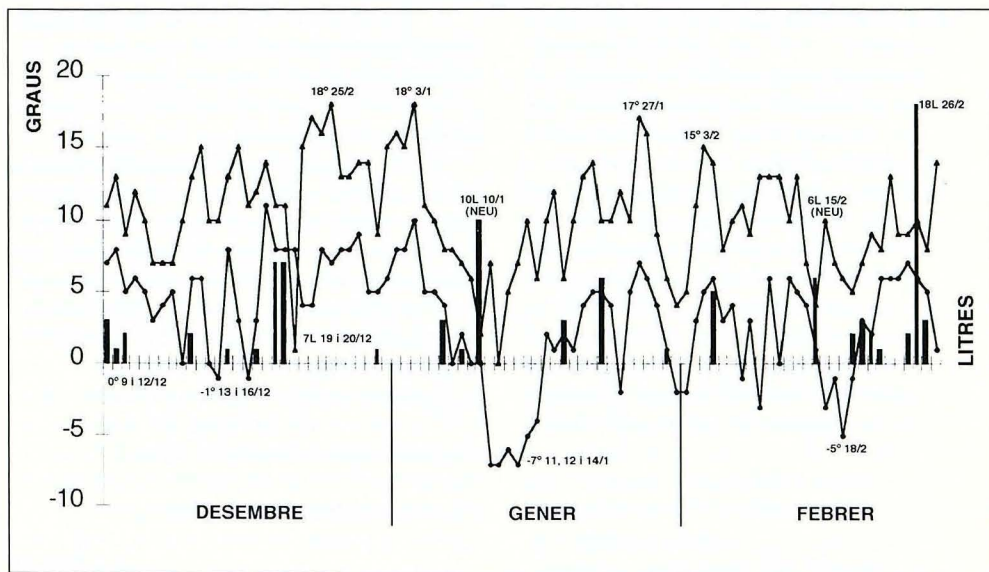

El desembre va començar fresquet, amb unes temperatures mínimes de un grau negatiu els dies 13 i 16, però es va recuperar notablement al final i vam passar unes festes de Nadal força càlides, el dia 25 va ser la màxima mes alta, amb 25°. El primer terç del mes va ser plujós, amb poques quantitats repartides amb molts dies, la màxima quantitat recollida va ser la dels dies 19 i 20 amb 7 l/m². El vent va ser una constant al llarg del mes, sobre tot al principi de mes, en que va bufar cerç fort.

A pesar de tenir 18° positius el dia 3 de gener, aquest mes va ser molt fred, sobre tot el dies previs a la festa de Sant Antoni, amb unes temperatures mínimes de tant sols 7° negatius els dies 11, 12 i 14, la pluja es va deixar veure tímidament, destacant els 10 l/m² del dia deu, amb una fina capa de neu de 5 cm.

Als últims dies de gener les temperatures es van recuperar i el febrer no va ser tant fred amb una màxima de 15° el dia 3, però després van baixar molt i les mínimes també van ser baixes, sota zero molts dies, la mínima va ser de 5° negatius el dia 18. Va ploure bastant, amb un total de 42 l/m², destacant el dia 26 amb 18 l/m². A meitat de mes va aparèixer la neu tímidament, els dies 14, 15, 18 i 19 i el vent va ser una constant al llarg del mes.

	Mitjana Màxima	Mitjana Mínima	Total Pluja	Màxim Vent
Desembre	12,2°	5,3°	25 l	Dies 2, 3, 4, 5 i 28 (Cerç) 10 i 27 (Llevant)
Gener	9,5°	1,6°	24 l	Dies 6, 30 i 31 (Cerç)
Febrer	9,7°	2,6°	42 l	Dies 1, 2, 4, 5 i 10 (Cerç) 19, 25 i 26 (Llevant)

RINCÓN POÉTICO

*Tantas palabras en el beso han dormido,
Tantos dolores en el beso han sucumbido,
 Tantas esperanzas han surgido, otras han callado,
 Tantos deseos han nacido del fondo magullado,
 A goteos y a raudales me persigues alucinado.*

*Siempre un sabor inspirado, dulce y amargo,
 Imaginado o plasmado, tus labios en la piel,
 Con un aliento cercano y tantas veces improvisado,
 Un suspiro aflora, al momento me has roto la hiel.*

*Te escucho entre tinieblas,
 Arremetes como un mazo de piedra,
 Rompes barreras, y no tiembles,
 El cuerpo recorres, como si fueras hiedra.*

*Parte corporal, parte sentimental,
 Resuenas añorado a través del tiempo,
 Inquieto, vuelve a mí, ya tardas animal,
 Eterna perdurarás tu huella en el Olimpo.*

*Gusto risueño que no olvido,
 Escucho el rugir de tu mueca al chocar,
 Como el suave silbido que nace del nido,
 Como el frescor matinal vuelve a despertar.*

*En forma de A, en forma de O,
 Que importa si te vuelves sincero,
 Que dolor no poder mantener cautivo el deseo,
 Que genuino, es imposible repetir el verdadero.*

*A veces traidor como Iscariote,
 Otras vicioso, semejante al baile de Salomé,
 Por el de Dios me entrego al instante,
 Tantos otros que pasan deprisa por cumplir, los
 [perderé.*

*Cómo una danza de fuego te acercas, ¡qué fiero!,
 En tus formas me pierdo sin más, ¡qué lagarto!,
 Guerrero por amor y Romeo por destierro,
 En la tierra te has criado, ahí morirás, quizá harto.*

*Permanecerás como el lenguaje íntimo de mudos,
 Serás voluntario a las caricias que requiera,
 Serás oleaje que rompe contra los muros,
Sin más pensamientos, sin más palabras, enciende
 [ya la hoguera.*

*Iluso por querer acompañarme en mi bagaje,
Camarada de luchas impacientes, obrero del cielo,
 Sopla fuerte, no descanses, bate tus alas entre el
 [follaje,*

*¡Detiene nuestro andar la rima?, no desesperes, en
 [el verso te quiero,
Y en la cruz te quiero, aunque el mundo caiga por
 [desespero.*

¡Un Beso!

*A la meua dona.
 ¡Besitos!*

XOUME (Morondo)

MÉS SOBRE L'ASSEMBLEA 2002

L'Assemblea del passat any va ser, sens dubte, la que més ressó ha tingut als mitjans de comunicació. A més dels medis indicats a l'anterior número del butlletí, cal fer constar que la Revista Comarcal dels Ports *Au!*, al seu número 64, en ha dedicat una pàgina il·lustrada amb dues fotografies; i que el nostre incansable col·laborador a Sant Carles de la Ràpita, Agustí Manso Forné, en ha fet arribar uns quants exemplars del número 523 de la Revista *Ràpita* de gener de 2003, que dedica dos pàgines i quatre fotografies a la reunió anual. Aprofitem l'ocasió per agrair a Pep Carceller el tracte que ens dispensa a la revista que dirigeix.

NOTÍCIES BREUS

NAIXEMENTS

El dia 9 de desembre va néixer, a Castelló, Maria Roda Briones, filla de Joaquín i Beatriz i neta de Sixto Roda i Pilar Traver de casa Morondo.

El dia 5 de gener va néixer, a Barcelona, Pau Codina Peñarroya, fill de David i de María José, net de José María i Pilarín, la nostra "presidenta".

El dia 30 de gener va néixer, a Forcall, Paula Bellés Pascual, filla de Javier i Fina.

El dia 7 de febrer va néixer, a Albacete, Pau Llambrich Sorribes, fill de Andreu i de Marisa, net de Casimiro i Maruja.

¡¡¡Enhorabona!!!

DEFUNCIONS

El dia 30 de desembre de 2002 va morir, a Vila-real, la forcallana Sor Trinidad Querol Guarch, als 85 anys d'edat. Germana de José i María Rosa de casa Màxim. Va entrar de monja Dominicana a Forcall, després del tancament del convent va anar a Saragossa, a Palma de Mallorca i finalment a Vila-real, fins la seva mort.

El dia 9 de gener va morir, a Catí, Consuelo Obón Molinos, als 61 anys d'edat, al llarg de 50 anys ha acompanyat al seu germà Joaquín en els seus ministeris, de aquests 38 anys han estat a Catí. La seva mort ha sigut molt sentida per tots, els seus germans volen agrair les mostres d'estima que han manifestat per la seva germana.

FESTA DE SANTA AGUEDA

Nombroses dones forcallanes, de totes les edats, van celebrar la diada de Santa Agueda, a mitjans del mes de febrer, consolidant una trobada de germanor que es va repetint aquests últims anys.

XVIII CONCURS LITERARI "VINT-I-CINC D'ABRIL"

Al XVIII Concurs Literari "Vint-i-cinc d'Abri", organitzat per l'Associació Cultural i Comissió de Normalització Lingüística del Ports, han estat premiats els següents escolars forcallans, Diego Martínez Armengot (2n. premi de tercer de Pri-

mària), Gerard Carbó Santamaría (Finalista de quart de Primària), Diego Artola Omedes (1r. premi de quint de Primària), Mario Martí Mas (2n premi sisè de Primària. Les obres premiades han estat editades al núm. 14 dels quaderns AU!

PAPERS DELS PORTS DE MORELLA

Amb aquest títol a vist la llum una nova publicació a la nostra comarca, es tracta d'una revista d'estudis comarcals editada pel Centre d'Estudis dels Ports. El primer número de la revista conté onze articles, que ocupen quasi 150 pàgines de format foli, de ells destaquem el de Josep Eixarch, degà dels historiadors comarcals i fill predilecte de Forcall, que estudia l'enderrocament del castell d'Olcou el 1464 per part de les autoritats morellanes.

SEGON VOLUM XL ASSEMBLEA INTERCOMARCAL D'ESTUDIOSOS

El servei de publicacions de la Diputació de Castelló ha publicat el segon volum dels estudis que es van presentar a la XL Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos que es va celebrar a Morella el 1996.

Este segon volum conté la part de ciències socials i naturals que ocupa mes de 500 pàgines, a aquest volum s'ha publicat el treball sobre la Colònia Forcallano-Catalana que van presentar Carme Ferrer i Sergi Bordàs, on analitzen més de 40 anys de historia de la associació i del seu butlletí Bisgargis, amb reproduccions de gran quantitat de documents i de fotografies.

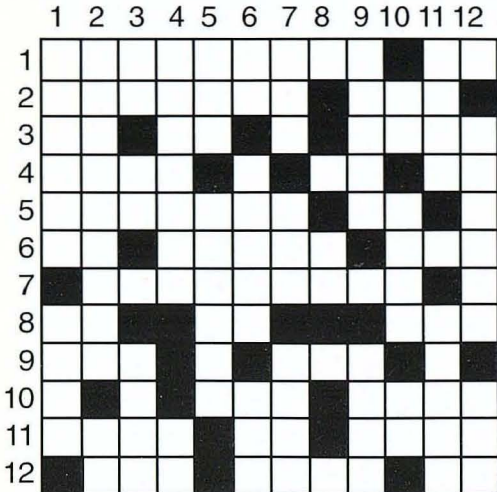
II TROBADA DE CENTRES VALENCIANS ALS EXTERIOR

Els dies 22 i 23 de març ha tingut lloc a la ciutat de València la II Trobada de Centres Valencians al Exterior, amb la participació activa de la Colònia Forcallano-Catalana. Al moment de la trobada aquest número ja estava llest per imprimir, per lo que només fem constar aquesta petita ressenya, al proper Bisgargis ja os ampliarem degudament aquesta informació.

PÀGINA WEB DE LA COLÒNIA:
<http://es.geocities.com/coloniaforc/indice.html>

CRUCIGARGIS N.º 30

FRANCESC CARCELLER

ÁRBOLES

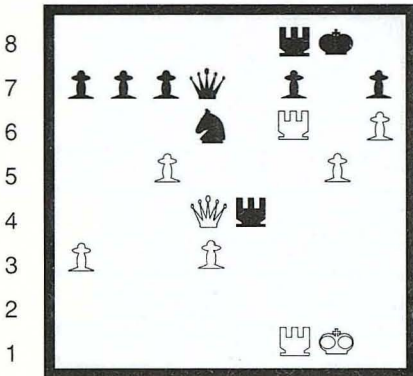
HORIZONTALES: 1. Cierto árbol. Afirmación. 2. Otro árbol de fruta muy apreciada. Piadoso, creyente. 3. Símbolo químico. Habla. La última. Cierta forma de arte pictórico. 4. Objeto. Nitrógeno. Exclamación de sorpresa. Consonante repetida. 5. Inofensivos. Matrícula española. Vocal. 6. Vocales. Estadístico alemán (1821-1896). Al revés, manifieste alegría. 7. Sobrantes. Vocal. 8. Matrícula española. Símbolo químico del aluminio. Índice de precios al consumo. 9. Canción canaria. Quinientos. Perro. Vocal. 10. Cincuenta. Consonante. Labro la tierra. Energía que desprende todo ser vivo alrededor de su cuerpo en forma de luz que puede ser vista por una cámara especial. 11. Otro árbol, frecuente a la orilla de ríos. En catalán, metal precioso. Relativo al dúo, a la pareja. 12. Al revés, antorcha. Se apercibe, aprecia. Artículo.

VERTICALES: 1. Otro tipo de árbol. Y otro más. 2. Éste es frutal, en plural. Artículo. 3. Siglas de sendero de gran recorrido. Preposición. Vocal. Aprovechamiento para

la defensa ante un posible ataque. 4. Atrevidos. Al revés, matrícula española. 5. Manifesté alegría. Pringada. 6. Consonantes. Árbol muy apreciado por sus frutos y por la sombra que ofrece bajo su amplia estructura. Bebida alcohólica. 7. Al revés, lugar de exhibición de animales en cautividad. Apócope geométrico. Grupo cantor. 8. Matrícula española. Vocal que representa a su vez nada, ninguna cosa o cantidad. Consonantes. La primera. Cierta forma de vendaje. 9. Al revés, otro tipo de árbol característico por su gran altura y muy necesitado de humedad. Vocal. Avanza por el agua mediante sus extremidades. 10. En números romanos, cuarenta y nueve. A punto de alcanzarlo. Vocal repetida. 11. Maleducado, rudo. Uno. Otro árbol frutal. 12. Uno. Al revés, otro frutal muy apreciado en repostería. Dios de los árabes.

SOLUCIÓN (sólo horizontales): 1. Algarrobo. Sí. 2. Ciruelo. Pío. 3. Am. Di. Z. Óleo. 4. Cosa. N. Oh. Zz. 5. Inocuos. Cc. E. 6. Ae. Engel. Air. 7. Restantes. E. 8. To. Al. IPC. 9. Isa. D. Can. E. 10. L. R. Aro. Aura. 11. Olmo. Or. Dual. 12. Aet. Nota. La.

A B C D E F G H

ESCACS N.º 25

Francesc Carceller i Pérez

PROBLEMA D'ESCACS

Les blanques juguen i fan escac i mat en tres jugades. Aparentment, sembla més descobert el rei blanc que el negre, però el fet de que les blanques tinguin el torn de joc es determinant. Amb una contundent maniobra, desmouen la poca defensa que hi ha al enroc negre. Quina es la continuació?

SOL·LUCIÓ: 1. Tg6 + ! fxg6 (si hxg6... 2. Dg7 escac i mat); 2. Dh8 + !! - Rxh8, 3. Txf8 escac i mat

Símbols: + signifiqui escac al rei; ! signifiqui jugada molt bona, gairebé definitiva; x signifiqui captura de peça. !! signifiqui jugada definitiva i determinant.

DANSES I TRADICIONS

Una vegada vistos els principals grups o elements que participen a les festes patronals, Toni García ens vol mostrar el desenvolupament de cada un dels elements, buscant l'acció i l'estètica.

En aquesta ocasió Toni ens presenta una vista general de la processó del dia de Sant Víctor, en el moment emotiu de la relació del Soldat Romà, en front de la imatge del sant.

APARTAT DE CORREUS, 25140 - 08080 Barcelona
E-mail: coloniaforc@telepolis.com - Fax: 93 211 63 64

BISGARGIS: C/. Bruc, 62, pral., 2.ª - 08009 Barcelona

EDITA: Colònia Forcallano-Catalana. - **REDACCIÓ:** Carmen Ferrer i Sergi Bordás.

IMPRIMEIX: Impremta Gier - C/. Onze de Setembre, 19 - 08860 CASTELLDEFELS (Barna)

Telèfon: 93 665 63 04 - Fax: 93 665 13 96 (Exemplar gratuït)